

De Zeeuwse denktank Tij heeft een plan gemaakt om de Zeeuwse industrie te verduurzamen. Maar hoe laat je die grote bedrijven samenwerken als hun hoofdkantoren in het buitenland zitten?

Circulair interview

Trouw presenteert: de vijftiende Duurzame 100. Vandaag de nummers 41 tot en met 55, waarvan nummer 54 is uitgelicht. Verdere uitleg over deze 15 projecten: zie trouw.nl

De duurzame 100 nummers 41-55

41. **FIXbrigade Amsterdam**
Vrijwilligers maken woningen energiezuiniger

42. **Meergroen**
Bomen planten tegen de klimaatcrisis

43. **Samenwerkende Actiegroepen Tegen Laagvliegen (SATL)**
Strijdt tegen schadelijk effect laagvliegroutes

44. **Fawaka Ondernemersschool**
Biedt positieve en creatieve lessen over het klimaat

45. **Schone Rivieren**
Burgers verzamelen data over afval

46. **Comité Schone Lucht Amsterdam**
Campagne tegen verbranding biomassa

47. **Grootouders voor het Klimaat**
Opa's en oma's voeren actie voor hun kleinkinderen

48. **Hoopheggen**
Met heggen biodiversiteit en landschap herstellen

49. **Zero Waste Nederland**
Het milieu verbeteren door de afvalberg te verkleinen

50. **De Klimaat Dokter Utrecht**
Artsen bevorderen duurzaamheid in hun eigen praktijk

51. **Breda maakt mij blij**
Burgers pakken voedselverspilling aan

52. **Aseed**
Vraagt aandacht voor structurele oorzaken van milieuproblemen

53. **Meet je Stad Amersfoort, Bergen (NH), Utrecht en Tilburg**
Zelf op zoek naar kennis over het klimaat

54. **Denktank Tij**
Zeeuwen zetten hun kennis in voor duurzame industrie

55. **Struikroven**
Struiken en planten redden bij sloop- en renovatieprojecten

tekst **Hans Nauta**
foto **Judith Jockel**

In de tuin van een voormalige huishoudschool zitten vier mannen die in twee jaar tijd veel hebben bereikt, en daar tegelijkertijd gemengde gevoelens over hebben. Wat hebben ze gedaan? Ze hebben een geheel eigen plan gemaakt om de Zeeuwse industrie te verduurzamen. Ze hebben gesprekken gevoerd met het management van multinationals in de omgeving. Ook gingen de deuren van de ministeries van economische zaken en van infrastructuur en waterstaat voor ze open.

Tij heet de groep die zich heeft verzameld in de tuin van Ad Phernambucq (68), oprichter van het Zeeuws Klimaatfonds - hij heeft de huishoudschool decennia geleden verbouwd tot woning. “Als je kijkt wat we als clubje burgers hebben bereikt in twee jaar tijd, dan is dat ongelooflijk”, zegt hij. “Maar is het voldoende? Wat dat betreft schiet het gevoel heen en weer.”

Binnen een straal van tien kilometer liggen de kerncentrale van Borsele en olieraffinaderij Zeeland Refinery. Ook chemieconcern Dow Benelux uit Terneuzen en kunstmestfabrikant Yara uit Sluiskil, aan de overzijde van de Westerschelde, krijgen de bijzondere aandacht van Tij. Een groep boordevol kennis over de procesindustrie, ontstaan omdat die industrie in Zeeland zo traag verduurzaamt. Dat komt volgens Tij ook doordat de banden tussen de lokale politiek en de grote bedrijven vrij goed zijn.

Kleine stapjes
“Dat druk je nog eufemistisch uit, de banden zijn ziekelijk goed”, zegt Tjeu van Mierlo (72), die ruim 25 jaar directeur was van de Zeeuwse Milieu Federatie. “De provincie Zeeland kiest ervoor om de verduurzaming aan de bedrijven over te laten. Eigenlijk kunnen ze ook niet anders, want het ontbreekt ze aan knowhow. Ze leggen de sleutel van de toekomst in handen van een fossiel gedreven industrie. Dat gaat verkeerd.” Het gevolg is dat er maar kleine stapjes worden gezet.

De Zeeuwse politiek ziet de industrie vooral als een belangrijke werkgever. “Ach,

die werkgelegenheid zou toch helemaal geen rol meer moeten spelen? De werkloosheid is zo laag, Nederland heeft juist een arbeidstekort”, zegt Van Mierlo.

“Je zou het kunnen omdraaien”, zegt Phernambucq. “Zolang technisch personeel gevangen zit in die fossiele fabrieken, kunnen ze niet worden ingezet om zonnepanelen of warmtepompen te installeren. Bovendien moeten de fossiele industriebedrijven wel veranderen, omdat ze anders omvallen. Dan ben je die werkgelegenheid kwijt.”

Bij de energietransities in het verleden had de overheid een duidelijke visie, zegt Roel Adriaansens (60), die 29 jaar heeft gewerkt bij Dow – eerst twintig jaar productie, toen veiligheid, gezondheid en milieu.

‘De markt en overheid denken niet na over alternatieven voor de Zeeuwse industrie’

‘Het is ongelooflijk wat we hebben bereikt. Maar is het voldoende?’

“Zoals bij de sluiting van de steenkolenmijnen in Limburg en de omvorming van de staatsmijnen tot DSM. Of bij de overgang van stadsgas en steenkolen naar Gronings gas. Toen had de overheid een plan. Maar nu ontbreekt het daaraan.”

Van Mierlo: “Omdat de markt en de overheid niet nadenken over alternatieven voor de Zeeuwse industrie, zijn wij daar zelf mee begonnen. Eigenlijk is dat onze rol niet.”

In de industrie kan Zeeland veel klimaatwinst behalen, zegt Thom van Riet (76), die de laatste tien jaar voor zijn pensioen hoofd milieu en handhaving was bij provincie Zeeland. “Zeeland heeft iets meer inwoners dan Rotterdam-Zuid en een industrie met een nationale impact. Daardoor komt onze uitstoot van broeikasgassen voor 75 procent bij de industrie vandaan. Maar de campagnes en het beleid richten zich vooral op die overige 25 procent. De scholen, het mkb, de kantoren, de huishoudens - die moeten al het werk doen. De industrie wordt ontzien.”

Tientallen jaren ging het als volgt bij de bedrijven, zegt Van Riet. “Als ze een probleem hadden met lucht-, water- of bodemvervuiling, laptten ze hun systemen op met een extra filter, een betere zuivering. Maar dat kan niet langer, er moeten fundamentele veranderingen komen. Dat is ook in het belang van de bedrijven, zoals de olieraffinaderij. Bedenkt dat in 2035 de vraag naar fossiele brandstoffen voor auto’s wegvalt.”

Kortetermijnbelang
De provincie Zeeland heeft de ontwikkeling van de klimaatplannen van de industrie bij Smart Delta Resources (SDR) neergelegd. Op papier is dat een samenwerkingsverband tussen industriebedrijven en de overheid. In de praktijk is SDR een belangen- en lobbyclub van de zware industrie, zegt Phernambucq. De plannen die eruit voortkomen dienen vooral het kortetermijnbelang van de industrie, vindt Tij.

Bedrijven zoals Dow, Zeeland Refinery en Yara willen de CO₂-uitstoot vooral gaan beperken door de fabrieksprocessen beter af te stellen, door meer elektriciteit in plaats van fossiele energie te gebruiken, en door CO₂ af te vangen en op te slaan. Dat helpt allemaal te weinig, vindt Tij. “In de kern willen bedrijven te lang doorgaan op het fossiele pad”, zegt Phernambucq.

De industrie verwacht veel van CO₂-opslag als duurzame oplossing. Van Riet: “Er worden hosanna-verhalen over verteld. Maar de praktijk is weerbarstiger en de capaciteit is beperkt.” Problematisch is voor Tij ook dat bedrijven alleen de eigen uitstoot verminderen, niet de uitstoot die ontstaat bij de klanten.

Denktank Tij. Vlnr: Ad Phernambucq, Tjeu van Mierlo, Roel Adriaansens en Thom van Riet.

Tij heeft dus zelf een plan ontwikkeld waarmee de industrie in de regio kan verduurzamen. “Belangrijk is dat de bedrijven niet alleen de uitstoot van broeikasgassen inperken, maar ook circulair worden”, zegt Adriaansens. “We moeten de keten sluiten en vanuit afval weer grondstoffen maken. Dat gebeurt nog maar weinig in Europa. De olieraffinaderij, de fabrieken van Dow en de kunstmestfabriek van Yara hebben als grootste vervuilers in Zeeland nog geen ontwikkelingen op dat vlak.”

Restproducten

Volgens Tij moet er een fabriek komen die olie en gas maakt uit afval en biomassa. Zeeland Refinery kan die deels gebruiken als brandstof en er ook circulaire waterstof en circulaire nafta van maken. Van de nafta maakt Dow circulair plastic. En van het waterstof maakt Yara ammoniak. Technisch is dat mogelijk, en ook bedrijfseconomisch is het volgens Tij aantrekkelijk.

De essentie is dat de bedrijven gaan samenwerken en elkaars restproducten gebruiken, zoals dat heel gewoon is op chemiepark Chemelot in Limburg. Allerlei tabellen met technische details, volumes en investeringskosten heeft Tij bijgeleverd. “Wanneer de bedrijven in onze studie tot hetzelfde moederconcern zouden behoren, dan zou deze industriële symbiose bijna vanzelfsprekend zijn”, zegt Adriaansens.

Tij heeft gesproken met de individuele bedrijven en kreeg naar eigen zeggen positieve reacties. Maar nu het vervolg. Tot dusver gebeurt er nog weinig en dat is teleurstellend, zegt Van Mierlo. “De bedrijven onderschrijven onze visie. Maar mogelijk menen ze er geen snars van.” Dat gaat Phernambucq wat te ver. “De bedrijven kunnen ook niet zomaar, omdat ze rekening moeten houden met hun hoofdkantoor en met de aandeelhouders. Adriaansens: “We hebben te maken met multinationals met hun hoofdzetel buiten Nederland, dat speelt een

Jury-oordeel Bettina Bock

‘Denktank TIJ laat zien dat de ontwikkeling van een duurzame industrie **niet alleen een zaak van bedrijven** is, dat burgers ook belanghebbenden zijn en dat die veelal relevante kennis bezitten. Een paar ‘**klimaatpensionado’s**’ hebben een nieuwe visie ontwikkeld waardoor de verduurzaming van de Zeeuwse procesindustrie nu hoog op de politieke agenda staat.’

54

rol. Als Dow Terneuzen geld vraagt aan het hoofdkantoor, denken ze in de VS: waarom Terneuzen? Waarom investeren we niet in Amerika, het Midden-Oosten, China?”

Phernambucq: “Hetzelfde geldt voor het Noorse Yara. Door de hoge energieprijzen zijn de productiekosten in Nederland enorm gestegen. Groene waterstof kun je gemakkelijker produceren in landen met veel ruimte, zon en wind, vanwege de hernieuwbare energie die nodig is. Wat dat betreft zit Yara Sluiskil in een slechte hoek.”

Te makkelijk

“Ik vind het te makkelijk om het op het hoofdkantoor af te schuiven”, zegt Tjeu van Mierlo. Het probleem is dat de ceo vaak uit het buitenland komt”, zegt Adriaansens. “Na een paar jaar krijgt die zijn functie elders. De directeur van Yara is bijvoorbeeld een Duitser, die heeft een minder sterke band met Sluiskil. Als je jarenlang carrière wilt maken in een concern, waarom zou je het de grote bazen op het hoofdkantoor dan moeilijk maken?” “Alle seinen staan op groen. Maar toch zie ik zelfs geen kleine stapjes in de juiste richting”, zegt Van Mierlo. “Niet in de markt en bij de overheid.”

Adriaansens: “We zijn een goede twee jaar bezig en hebben ons op de inhoud gericht. Er komen goede reacties op ons plan, maar er verandert nog weinig. Dat is aan de ene kant frustrerend, maar we moeten ook optimistisch blijven.”

Van Riet begrijpt wel dat bedrijven niet zomaar het stuur omgooien. “Zelf heb ik mijn auto niet weggedaan, al kan ik misschien wel zonder. Ergens zit een psychologische drempel, die zullen bedrijven ook hebben. We moeten nu doorduwen richting de politiek en de Kamer informeren.”

“Misschien moeten we als club onafhankelijke deskundigen iets meer veranderen in een actiegroep”, zegt Van Mierlo.

Van Riet: “Even terug naar de vraag waarom we dit doen, los van dat het gezellig is. Dat is natuurlijk om te laten zien dat het anders kan. Het is mogelijk om de industrie op een duurzame manier te laten functioneren. Wij geloven dat niet alleen, maar hebben het ook onderbouwd. Nu is het tijd voor een groene industriepolitiek.”